

י' בשבט, תשע"ט, 16.1.2019

גיליון מס' 644

פרשת בשלח

נשיאה באחריות כתנאי לחירות

מאת יואב איתן. קבוצת יבנה

בתוך חמישים ימים שבין פסח מצרים ומתן התורה בסיני, השלים עם ישראל את יציאתו לחופשי בהשגת 'חירות עולם',

אמר רבי יהושע בן לוי [...] ואומר "והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות" אל תקרא חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה (אבות ו, ב).

בשבועות אלו עבר העם הצעיר מספר אירועים, ובשלושה התורה מגלה שלא היו מקריים ונועדו להשפיע בהתגבשות העם, כמו שהדגישה באירוע המתקת המים ב'מרה',

"...שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך". (שמות טו, כה-כו).

וכך בעקבות הורדת המן,

"ויעקב ויעקב ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעו אבתך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח, ג).

גם מלחמת עמלק היתה משמעותית לעתיד, כפי שנתנבא משה רבנו בסיום הלחימה,

"ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני הושע כי מחה אמתה את זכר עמלק מתחת השמים. ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי. ויאמר כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדר דר" (שמות יז, יד-טז).

מלחמת עמלק אף הוקבעה לדורות במצוות 'עשה' ומצוות 'לא תעשה',

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרד בדרך ויגב בך כל הנחשלים אחרך ואתה עיף ויגע ולא גרא אלקים. והיה בהניח ה' אלקיך לך מפל איביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח" (דברים כה, יז-יט).

להבנת הרש"ר הירש היתה זו מלחמה ערכית דתית ראשונה. עמלק נחפז להלחם בישראל כדי למנוע הצטרפותם למשפחת העמים. עם ישראל שבורך בניסים גלויים, איים לשנות את סולם הערכים בו המציאות מקרית ונעדרת נוכחות א-לוהית, "אשר קרד בדרך". בפירוש, מצוות המלחמה בעמלק היא ערכית ועיקרה - המחוייבות למחות את "זכר עמלק",

לא עמלק, אלא זכרו ותהילתו של עמלק הם הגורמים רעה לעתידה המוסרי של האנושות [..] ממשלת עמלק תימוט לנצח רק בזמן שתורת המוסר הא-להית תיעשה למידה היחידה לכל באי העולם" והתורה מצווה אותנו להלחם "על כל דבר בלתי א-להי ובלתי אנושי בעולם" (פירוש לשמות, יז)

יתכן להציע כי בראיית אירועים אלו כמכוונים - גם מלחמת עמלק לא היתה מקרית, אלא נועדה לבנות תשתית ערכית ההכרחית לקבלת התורה וליציאה ל'חירות עולם'. עם ישראל היה חייב לעבור ממצב "פן וְנַחֵם הָעַם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם" (שמות יג, יז), אל נכונות להילחם על חירותו. מלחמת עמלק נועדה להוביל אל קבלת אחריות מעשית ומוסרית להמשך דרכו, שהיא תנאי הכרחי לזכייה בתורה עצמה. ואכן העם התגייס.

המעבר לנכונות להילחם, איתגר את העם הצעיר המורגל בניסים גם בשאלות יסוד ממלכתיות, כדוגמת ההתלבטות האם לעמוד ולהילחם או להסתפק בתפילה, והאם מול אויב אכזר המזנב בעיניים ביגעים וב"כל הַנְּחָשִׁים אֲחֻרָיךָ" (דברים כה, יח), יש להלחם על פי סולם הערכים והמוסר של האויב או על פי ערכי המוסר הנגזרים מהנחיות הקב"ה.

בהוראותיו ליהושע ענה משה על התלבטויות אלו כאשר בצד "בְּחַר-לָנוּ אֲנָשִׁים" (שמות יז, ט), כלל גם את "מַחֵר אֲנָכִי נָצַב עַל רֹאשׁ הַגְּבֵעָה וּמִטָּה הָאֱ-לֹהִים בְּיָדִי". במלחמה על סולם הערכים על ישראל להלחם בדרך המשקפת את אמונתו בנוכחות אלוקית בעולם. יתרה מכך, התעלמות מדרך זו גוררת מחיר צבאי מידי של "וְכַאֲשֶׁר יִנַּח יָדוֹ וְגָבַר עַמְלָק". מסר מרכזי זה הדגיש משה בהקמת מזבח לו קרא "ה' נָסִי" ובהדגשה חוזרת לפני מותו,

"וְאִמַּרְתָּ בְּלִבְךָ כִּי פָחִי וְעַצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֵת הַחֵיל הַזֶּה. וְזָכַרְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנְתָּן לָךְ כַּח לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֵת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כִּיֹּם הַזֶּה" (דברים ח, יז-יח). נָסִי!

בהתבוננות זו, לדרכה המיוחדת של תנועת 'תורה ועבודה' ותמיכתה המעשית בציונות ובמדינת ישראל יש שורשים תורניים עמוקים, המתבררים כבר בתחילת התגבשות עם ישראל.

יואב איתן, נשוי לניצה. חבר קבוצת יבנה. התמחה בטיפוח ובגידול עופות. עובד בלול ובמדגרה. מחבר הספר 'דרך ארץ קדמה לתורה' - פרקים בהשקפת עולם יהודית. לומד הינוך יהודי.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il